

Pregledni znanstveni članak

■ Nasljeđivanje tražbine naknade neimovinske štete - s osvrtom i na talijansko pravo

Berislav Matijević¹

Sažetak: Rad je posvećen obradbi jedne specifične materije koja korelira s naknadom neimovinske štete, a to je mogućnost njezina nasljeđivanja.

U uvodnom dijelu rada navode se osobitosti pojma neimovinske štete. Potom se iznose izazovi kojima se konfrontira pitanje nasljeđivanja neimovinske štete, kao i mogući modeli nasljeđivanja neimovinske štete. Tome slijedi zakonska impostacija nasljeđivanja neimovinske štete po ZOO/91 i ZOO/05 s obrazloženjem i sudskom praksom.

Završni dio rada bavi se usporedno-pravnom materijom: nasljeđivanjem neimovinske štete u talijanskom pravu.

Ključne riječi: naknada štete, neimovinska šteta, nasljeđivanje, talijansko pravo.

1. UVOD: NEIMOVINSKA ŠTETA

Iako se za neimovinska dobra čovjeka kao naravne – fizičke – osobe², odnosno pripadajuća mu prava osobnosti, može kazati da ulaze u građansko pravo relativno „sa zakašnjenjem“³, danas gotovo da i nema pravnog sustava koji ne priznaje njihovu građanskopravnu zaštitu.

Građanskopravnu zaštitu neimovinskih dobara fizičke osobe moguće je razmatrati iz dvije perspektive. Jedne, koja se odnosi uopće na neimovinska dobra fizičke osobe koja uživaju (i) građanskopravnu zaštitu, i druge, koja se odnosi na *moduse* kojima se ta građanskopravna zaštita neimovinskih dobara fizičke osobe zapravo ostvaruje.

Usprkos činjenici što jedna površna analiza ovih dviju perspektiva građanskopravne zaštite neimovinskih dobara fizičke osobe može rezultirati relativno jednostavnim

¹ Berislav Matijević, dipl.iur., Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu (HDGZP), Hrvatska udruga za pravo osiguranja (HUPO - AIDA), berislavmatijevic@gmail.com

² Za potrebe ovog rada u nastavku ćemo koristiti pojam – fizička osoba.

³ Prvenstveno kao posljedica shvaćanja da građansko pravo zahvaća isključivo imovinska dobra čovjeka jer je dugo vremena prevladavalo shvaćanje da samo ona mogu biti predmetom pravnog prometa.

konstatacijama⁴, to u stvarnosti i nije tako, naročito u kontekstu neimovinske štete i mogućnosti njezina popravljaja. Zašto?

Zato što neimovinsku štetu, kao povredu subjektivnog prava fizičke osobe neimovinske prirode, ne samo što nije moguće razdvojiti od „osobnosti“⁵ te iste fizičke osobe, već ju nije moguće ni podvesti pod načelo ekvivalencije⁶ jer nema svoju egzaktnu imovinsku (novčanu) vrijednost.

To je ujedno i povod mnogim (i uvijek aktualnim i podložnim preispitivanju) raspravama kojima se bavi struka: počevši od same pravno-etičke prirode i opravdanosti (postojanje/priznavanje) neimovinske štete, preko osoba koje na nju ne/i/maju pravo (fizičke/pravne, izravno/neizravno oštećene), pa sve do ne/mogućnosti objektivnog ustanovljavanja njezine visine (kako u pogledu postojanja same štete kao takve - *damnum in re ipsa*), tako i u pogledu njezinih posljedica - *damnum consequens*), odnosno sve do ne/mogućnosti utvrđivanja ekvivalentne naknade za takvu štetu, itd.⁷

Jedna od takvih rasprava povod je i ovom radu, kojeg *saedes materiae* čine izazovi s kojima se susrećemo u materiji nasljeđivanja neimovinske štete.

2. NEIMOVINSKA ŠTETA I MOGUĆNOSTI NJEZINA NASLJEĐIVANJA

Neovisno o raznim koncepcijskim razlikama vezanim uz definiranje samog pojma neimovinske štete fizičke osobe, kao i načinima kojima se ista popravlja, uvijek je u pitanju šteta koja pogađa „osobnost“⁸ oštećenika, dakle u pitanju je (i) povreda njegova subjektivnog građanskog prava⁹. Kako je u pitanju subjektivno građansko pravo koje je po svom *genusu* neimovinske prirode, ono je kao takvo apsolutno (jer djeluje *erga omnes*), neprenosivo (jer je u pitanju strogo osobno pravo vezano uz konkretnu fizičku osobu – i njoj svojstvena neimovinska dobra, koja je nemoguće otuđiti¹⁰), i nenasljeđivo (jer se gasi smrću fizičke osobe).

Nemogućnost nasljeđivanja prava na neimovinsku štetu proizlazi iz same svrhe naknade neimovinske štete, a to je popravljaja štete na osobnim neimovinskim dobrima samog oštećenika.

Međutim, iako je (samo) pravo na neimovinsku štetu nenasljeđivo, to ujedno ne znači i da je tražbina¹¹ (potraživanje) neimovinske štete nenasljeđiva. Disponiranje tražbinom neimovinske štete njezinim nasljeđivanjem, može se „opravdavati“

4 Budući s jedne strane imamo građanskopravno priznate oblike neimovinskih dobara fizičke osobe, a s druge strane imamo „instrumente“ njihove zaštite.

5 Kao skupa njezinih tjelesnih i psihičkih svojstava predstavljenih njezinim životom, zdravljem, osjećajima, svijješću i karakterom, kojima se ta osoba razlikuje ili izdvaja od svih drugih osoba.

6 Šteta = naknada štete.

7 Za detaljnije upućujemo na Matijević, B. (2003), Institut naknade nematerijalne štete, Hrvatska pravna revija, br. 6/03, Inženjerski biro, Zagreb, str. 18. - 26., i tamo navedenu literaturu.

8 Vidi navedeno pod bilj. br. 4.

9 Subjektivnim građanskim pravom označava se: „skup ovlaštenja koja pravnom subjektu u određenom građanskopravnom odnosu priznaju norme objektivnog građanskog prava“ (Navedeno prema Klarić, P. – Vedriš, M. (2008). Građansko pravo. Narodne Novine, Zagreb, str. 63.).

10 Uzmimo tu primjerice pravo na život – njega nije moguće otuđiti – prenijeti bilo kakvim sporazumom na neku drugu osobu.

11 Tražbinom se smatra: „zahtjev vjerovnika prema dužniku za ispunjenje određene činidbe“ (navedeno prema: Klarić, P. – Vedriš, M. (2008.), o. cit., str. 384.).

činjenicom da nasljeđivanjem tražbine neimovinske štete dolazi *de facto* do pretvaranja jednog neimovinskog (nenovčanog) i nenasljedivog prava, u jedno imovinsko (novčano) i nasljedivo pravo¹².

Mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete pripadajuće fizičkoj osobi poznaje svoja tri stupnja. Ona može biti apsolutno (potpuno) nemoguća, relativno (djelomično) moguća ili uvjetno moguća.

Apsolutna nemogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete postoji u slučaju kada je tražbina neimovinske štete potpuno isključena iz slobodnog pravnog prometa. Apsolutna nemogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete izraz je čovjekove interiornosti prema kojem neimovinska šteta ostaje „zaključana“ unutar samog subjekta prava i smatra se čisto teoretskom kategorijom jer ju nije moguće naći niti u jednom suvremenom zakonodavstvu¹³.

Relativna mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete postoji u slučaju kada se nasljeđivanje tražbine neimovinske štete omogućuje konstrukcijom da stjecatelj ostvaruje pravo na tražbinu neimovinske štete kao svoje vlastito pravo (*iure proprio*).¹⁴

Uvjetna mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete postoji u slučaju kada se nasljeđivanje tražbine neimovinske štete uvjetuje:

- jednostranom izjavom volje (neposrednog) oštećenika, kojom tražbina neimovinske štete gubi svoj strogo osobni značaj, ulazi u imovinu i prelazi popust ostalih imovinskih zahtjeva na nasljednike¹⁵; ova konstrukcija uvjetne mogućnosti nasljeđivanja tražbine neimovinske štete nije (nigdje) zaživjela u praksi i valja ju smatrati čisto teorijskom
- postojanjem pravomoćne presude ili pisanog sporazuma (sa štetnikom ili odgovornom osobom) kojim je priznato pravo oštećenika na naknadu neimovinske štete, odnosno postojanjem oštećenikovog pisanog zahtjeva (štetniku ili odgovornoj osobi) ili tužbe za naknadu pretrpljene neimovinske štete; za ovakva rješenja opredijelilo se hrvatsko zakonodavstvo¹⁶.

3. MOGUĆNOSTI NASLJEĐIVANJA NEIMOVINSKE ŠTETE U HRVATSKOM PRAVU

Na našim prostorima i u nama bližoj prošlosti institut neimovinske štete nije bio nepoznat. Ova povijesna razdoblja možemo podijeliti:

- na razdoblje kada se na našim prostorima primjenjivao austrijski OGZ¹⁷,

12 Usporediti s: Radolović, A. (2001.), „Nasljeđivanje i ustupanje potraživanja naknade neimovinske (nematerijalne) štete“. Hrvatska pravna revija, br. 3/01, Inženjerski biro, Zagreb, str. 4.

13 Ibid, str. 6.

14 Takav se model primjenjivao u Republici Italiji do „reformne“ poimanja neimovinske štete, i o njemu će biti više riječi u dijelu ovog rada posvećenom mogućnostima nasljeđivanja neimovinske štete u talijanskom pravu.

15 Kalodera, M. (1941.), Naknada neimovinske štete. Zagreb, naklada autora, str. 382.

16 O čemu više u narednoj točki rada.

17 Opći građanski zakonik (OGZ) bio je objavljen carskim patentom od 1. lipnja 1811. a stupio je na snagu 1. siječnja 1812. u austrijskim sjevernim zemljama, a zatim u ostalim pokrajinama čim su oslobođene od francuske okupacije. Što se tiče prostora ex SFRJ, zakonik je stupio na snagu: a) 1. siječnja 1812. u Vojnoj granici, ukoliko nije bila pod francuskom okupacijom, b) 1. srpnja 1814. u Karlovačkoj i Banskoj granici, c) 1. svibnja 1815. u

koji je u svojim odredbama sadržavao paragrafe poput: šteta se zove kao svaki kvar (nazadak) učinjen komegod u imovini, u pravima ili u njegovoj osobi (§ 1293.), ili tko koga ošteti (povrijedi) u tijelu, ..., i suviše ako oštećenik zahtijeva, valja da mu za pretrpljene bolove plati neku sumu prema okolnostima dokazanim (§ 1325.), i gdje neimovinska šteta i njezino popravljavanje nisu bili posebno sporni¹⁸

- na razdoblje od donošenja Zakona o obveznim odnosima¹⁹ iz 1978. koji je u Republiku Hrvatsku preuzet kao republički zakon²⁰ (nastavno ZOO/91) i koji se primjenjuje na sve obvezne odnose nastale do 1. siječnja 2006.²¹
- i na razdoblje od donošenja Zakona o obveznim odnosima iz 2005.²² (nastavno ZOO/05), koji je primjenjuje na sve obvezne odnose nastale od 1. siječnja 2016.²³

S obzirom na to da su u Republici Hrvatskoj u primjeni i ZOO/91 i ZOO/05, nastavno se izlaže materija neimovinske štete i mogućnosti njezina nasljeđivanja po oba ova zakona, obzirom da se pristup zakonodavca razlikuje, kako u pogledu samog poimanja neimovinske štete, tako i u pogledu mogućnosti njezina nasljeđivanja.

3.1 Neimovinska šteta i mogućnosti njezina nasljeđivanja po ZOO/91

ZOO/91 neimovinsku štetu definira kao „nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta)“²⁴, da bi zatim taksativno²⁵ naveo njezine oblike koji su novčano naknadivi fizičkim osobama²⁶.

Ono što je također bitno istaknuti jest da ZOO/91 pod neimovinskom štetom podrazumijeva sekundarnu štetu (*damnum consequens*), dakle onu neimovinsku štetu koja je posljedica primarne – izravne (*damnum in re ipso*) štete na osobi oštećenika.

Tako se navodi: “[...], razmatrajući problematiku pravno priznatih oblika nematerijalne štete ..., ne možemo mimoići pitanje odgovara li štetnik za tzv. primarnu štetu (gubitak nekog ljudskog organa) ili takva naknada pripada

okruzima Postojna, Ljubljana, Novo Mesto i Beljak, d) 1. rujna 1815. u Istri i Gorici, e) 1. siječnja 1816. u Dalmaciji, f) 1. listopada 1816. na otocima Koločep, Korčula, Šipan, Lastovo, Vis, Mljet i Lopud, g) 1. svibnja 1853. u Hrvatskoj i Slavoniji, Ugarskoj, Srpskoj Vojvodini i Tamiškom Banatu. Da su prostori koje danas pokriva teritorij Republike Hrvatske uvijek bili na turbulentnom području, ukazuje činjenica da je samo u razdoblju od 1918. pa do 1941. to bila Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, pa Kraljevina Jugoslavija, a od 1941. do 1991., država je mijenjala ime od Demokratska Federativna Jugoslavija (DFJ), Federativna Narodna Republika Jugoslaviji (FNRJ) te Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ).

18 Iako je, jedno relativno kraće vrijeme, pod snažnim utjecajem sovjetskog prava i komunističke ideologije, bilo stavova koji nisu opravdavali neimovinsku štetu: “Usvaja se obrazloženje da tužitelju za pretrpljene bolove, koji ne predstavljaju nikakvu imovinsku štetu, ne pripada naknada” (Izbor odluka Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske, GŽ br. 1190/47-1 od 31. prosinca 1947., iz arhive autora).

19 Službeni list SFRJ br. 29/78.

20 Narodne novine (nastavno NN) br. 53/91, 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99. i 88/01.

21 V. čl. 1164. ZOO/05

22 NN br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18.

23 V. čl. 1165 ZOO/05

24 Čl. 155. ZOO/91.

25 “Pravno priznati oblici nematerijalne štete su samo oni koje određuje zakon, ...” (Vs, Rev-2041/81 od 16. veljače 1982., PSP 21/61).

26 Vidjeti čl. 200. st.1., čl.201. i čl.202. ZOO/91.

oštećeniku samo uz uvjet da oštećenik ima posljedice gubitka tog organa – tzv. sekundarnu štetu. Prevladavajuće je stajalište da oštećeniku pripada pravo na sekundarnu štetu, tj. za posljedice koje oštećenik trpi putem fizičke ili duševne boli ili straha. [...]”²⁷.

Ovakvo se poimanje neimovinske štete po ZOO/91 temelji na pretežito subjektivnoj koncepciji prosuđivanja neimovinske štete, prema kojoj se neimovinskom štetom smatraju samo one posljedice koje se manifestiraju u vidu fizičkog ili psihičkog bola ili straha^{28, 29}.

Mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete ZOO/91 regulira u svom članku 204. naslovljenom *Nasljeđivanje i ustupanje potraživanja naknade nematerijalne štete*: „(1) Potraživanje naknade nematerijalne štete prelazi na nasljednika samo ako je priznato pravomoćnom odlukom ili pismenim sporazumom“.

Razmatrajući navedeni stavak, zaključujemo da ZOO/91 mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete uvjetuje: postojanjem pravomoćne sudske odluke ili postojanjem pisanog sporazuma između oštećenika i štetnika, odnosno odgovorne osobe.

Ono što se ističe kao prednost ovog uvjeta jest to da je tražbina oštećenika jasno određena (pravomoćna presuda ili pisani sporazum) i imovinskog je karaktera, čime se izražava vrlo jasna razlika između neimovinskog i imovinskog prava jer neimovinska prava ne mogu prijeći u imovinska prava (tražbinu) dok ne budu utvrđena na imovinski način i po imovinskim pravilima³⁰.

Međutim, usprkos ovako jasnoj određenosti tražbine neimovinske štete, ipak možemo konstatirati da primjena ove odredbe u praksi izaziva/la je/ dosta poteškoća, prvenstveno u procesnom³¹ smislu, u nerijetkom³² slučaju smrti oštećenika – tužitelja za trajanja parnice pokrenute povodom njegove tužbe za naknadu mu prouzročene neimovinske štete.

U tom smislu, iz sudske prakse (primjerice) izdvajamo jednu noviju odluku: „[...] Predmet spora zahtjev je na obvezivanje tuženica isplatiti tužiteljici naknadu nematerijalne štete koju je trpio i u predmetu utužio njezin prednik - otac, a koji je preminuo tijekom postupka - prije nego je odlučeno o žalbama protiv prvostupanjske međupresude o osnovi odgovornosti za štetni događaj u svezi kojeg se naknada štete traži.

Pravilno je pravno shvaćanje drugostupanjskog suda, ono u primjeni odredbe čl. 204. st. 1. ZOO-a: da utuženo potraživanje naknade nematerijalne štete nije moglo prijeći na tužiteljicu, i to iako je proglašena nasljednicom I. S., jer u vrijeme

27 Crnčić, I. (1995.). Naknada štete. Organizator, Zagreb, str.263. i 264.

28 Vidjeti čl. 155. ZOO/91.

29 Jedno od pitanja oko kojeg su se uvijek „brusili“ stavovi, bilo je i pitanje ima li oštećenik pravo na naknadu neimovinske štete, ako usprkos zadobivenoj tjelesnoj ozljedi, „ne osjeća“ neimovinske posljedice (npr. u slučaju gubitka svijesti, kome i trajnih vegetativnih stanja).

30 Radolović, A. (2001). o. cit., str. 9.

31 Za detaljnije o procesnopravnim aspektima nasljeđivanja neimovinske štete upućujemo na Kaladić, I. (2005.), Nešto o nasljeđivanju tražbine naknade neimovinske štete, Hrvatska pravna revija, br. 12/05, Inženjerski biro, Zagreb, str. 29. – 31.

32 Najčešće u vezi sa samom duljinom trajanja sudskog postupka.

smrti I. S., ovdje utužena tražbina po osnovi naknade nematerijalne štete nije bila utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom ili sporazumom (u tome trenutku nije pravomoćno odlučeno o osnovi utuženog potraživanja - jer nije odlučeno o žalbama protiv donesene međupresude o toj osnovi, a nisu postojale niti prvostupanjska i drugostupanjska presuda koje su predmetom preispitivanja u ovome stupnju postupka), odnosno jer (time) nije ostvarena osnovna pretpostavka (iz te odredbe) da bi ta tražbina na nju prešla.

Revizijski sud kod toga ukazuje, da je i pravno shvaćanje o neprenosivosti tražbine u smislu odredbe čl. 204. st. 1. ZOO/91, a na kojemu je temeljena i osporena presuda, izrazio u nizu svojih odluka, primjerice u odlukama: Broj: Gzz 2/07-2 od 25. travnja 2007.; Broj: Revr 494/13-2 od 25. veljače 2014.; Broj: Rev-x 656/12-2 od 5. studenoga 2013.; Broj: Rev-x 427/11-2 od 29. lipnja 2011.; Broj: Rev 1035/10-2 od 15. lipnja 2011.; Broj: Rev 334/08-2 od 1. rujna 2010., pa i primjena takvog u osporenoj presudi predstavlja suđenje u skladu sa stabilnom, ustaljenom (dugogodišnjom) i dosljednom sudskom praksom, [...]"³³.

3.2 Neimovinska šteta i mogućnosti njezina nasljeđivanja po ZOO/05

ZOO/05 neimovinsku štetu definira kao povredu prava osobnosti³⁴, razbijajući time nauk o odvojenosti neimovinske štete i prava osobnosti³⁵. Time se između prava osobnosti i neimovinske štete stavlja znak jednakosti³⁶ jer se izvan prava osobnosti neimovinska šteta uopće ne može razmatrati³⁷. Ono što se još, svakako kao pozitivno, ističe jest i to da ZOO/05 samo primjerice (a ne taksativno) navodi prava osobnosti³⁸.

Takvim svojim „otvorenim“ pristupom, ZOO/05 omogućava da praksa adekvatno može slijediti standarde društvenog razvoja u poštivanju i zaštiti ljudske osobnosti³⁹.

Kako je rasprava i publikacija o revitalizaciji prava osobnosti kroz ZOO/05 bilo podosta⁴⁰, ravnajući se osnovnom svrhom ovog rada, mi se samim pravima osobnosti ovom prigodom nećemo baviti, već ćemo istaknuti dvije, po našem mišljenju značajne stvari, od kojih jednu možemo označiti vrlo pozitivnom, a

33 VSRH, Rev-x 478/16-2 od 23. siječnja 2018., EU: ECLI:HR:VSRH:2018:1854, (integralni tekst presude, dostupan na www.vsrh.hr, stranica posjećena 10.06.2019).

34 Čl. 1045. ZOO/05.

35 Na stav o odvojenosti neimovinske štete i prava osobnosti nailazimo u: Stanković, O. (1968.), *Novčana naknada neimovinske štete*, Savremena administracija, Beograd, str. 15. – 19.

36 Radolović, A. (2006.), *Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima*, u Zborniku Pravnog fakulteta u Rijeci, br. 1/06, vol. 27., Rijeka, str. 158.

37 Radolović, A. (1985.), *Pravo ličnosti kao kategorija građanskog prava*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, str. 161. (Napomena: autor koristi i ovu prigodu zahvaliti prof. dr. sc. Radoloviću na ljubazno ustupljenoj disertaciji).

38 V. čl. 19. st. 2. ZOO/05.

39 S druge strane moramo istaknuti da je upitno koliko je tu mogućnost dosadašnja praksa i iskoristila.

40 Uz već navedene radove navodimo i: Crnić, I. (2006.), *Neimovinska šteta*, Organizator, Zagreb; Klarić, P. (2007.), *O pravima osobnosti, Radni materijal Savjetovanja Odgovornost za štetu zbog povreda prava osobnosti u vezi s radom*, Narodne novine, Zagreb; Matijević, B. (2006.), *Pravo osobnosti – ličnosti, Hrvatska pravna revija*, br. 1/06, Inženjerski biro, Zagreb; grupa autora, *Zbornik radova Naknada neimovinske štete - pravno medicinski okvir*, Inženjerski biro, Zagreb, 2009.; grupa autora, *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene i novi instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005.; Grupa autora, *Naknada štete u primjeni novog Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2005.; Klarić, P. (2005.), „Odgovornost za neimovinsku štetu“. *Pravo u gospodarstvu*, br.4/2005; Crnić, I. (2005.), *Neimovinska šteta po Zakonu o obveznim odnosima iz 2005.*, Godišnjak, br.12, Organizator, Zagreb; itd.

drugu relativno pozitivnom.

Prva, vrlo pozitivna, jest ta da se prava osobnosti temelje na objektivnoj koncepciji neimovinske štete⁴¹, prema kojoj neimovinsku štetu čini već sama povreda prava osobnosti. Ovo držimo vrlo značajnim iskorakom jer je neimovinska šteta je nastala već samom povredom prava osobnosti, a navedene daljnje posljedice, kao što su fizički bolovi, psihičke boli, strah, oštećenost, smanjena životna aktivnost, i sl., mjerila su težine povrede prava osobnosti u svakom konkretnom slučaju⁴², koje ne moraju nužno ni nastati da bi postojala povreda prava osobnosti, odnos pravo na naknadu neimovinske štete.

Što znači da zahvaljujući objektivnom poimanju neimovinske štete, određene kategorije oštećenika, koje zbog vrlo teških povreda svog fizičkog integriteta⁴³, pravo na naknadu neimovinske štete nisu mogle ostvariti po ZOO/91 jer nisu osjećale „fizičke boli, duševne boli i strah“, sada ga „automatizmom“ dobivaju. No to nije sve. Objektivna koncepcija neimovinske štete otvara i pitanje priznavanja neimovinske štete kao takve - primarne štete⁴⁴ (*damnum in re ipso*), jer se po (relativno) subjektivnoj koncepciji neimovinske štete na kojoj se zasnivao ZOO/91, neimovinskom štetom smatrala samo sekundarna šteta, tj. šteta koja je posljedica primarne štete (*damnum consequens*). Još nismo naišli da se u hrvatskoj stručnoj javnosti i praksi netko bavio ovom razradom, stoga očekujemo da će se, prije ili kasnije, i teorija i praksa, po ovom pitanju morati (ponovno) „iskazati“.⁴⁵

Druga značajna stvar, ona koju smo označili relativno pozitivnom, ukazuje se relativno pozitivnom jedino zato što je možda značajna u kontekstu neimovinske štete i jednog „prijelaznog razdoblja“ sa ZOO/91 na ZOO/05, ali svakako dugoročno nije odgovarajuće rješenje, jest zadržavanje kriterija novčanog vrednovanja neimovinske štete na kojima se temeljila neimovinska šteta po ZOO/91 i u primjeni ZOO/05⁴⁶, koje kriterije teško da možemo smatrati „oživotvorenjem“ prava osobnosti, a još manje da su u „duhu“ prava osobnosti jer to jednostavno nije tako. Prihvaćanjem objektivne koncepcije neimovinske štete kao povrede prava osobnosti, fizički bolovi, duševni bolovi, strah, itd., ne samo da nisu više samostalni vidovi neimovinske štete (već samo tzv. kvalifikatorne okolnosti – kriteriji koje opravdavaju ili ne novčanu naknadu), već neimovinsku štetu čini sama povreda prava osobnosti (!)⁴⁷, stoga svakako sugeriramo što skoriju promjenu „smjera“, naročito zato što i u našoj teoriji nailazimo na kvalitetne smjernice⁴⁸.

Mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete ZOO/05 regulira u svom

41 A ne više na onoj (relativno) subjektivnoj na kojoj je temeljila neimovinska šteta po ZOO/91.

42 Klarić, P. (2012.), Zašto objektivna koncepcija neimovinske štete? *Hrvatska pravna revija*, br. 12/12, Inženjerski biro, Zagreb, str. 16. i 17.

43 Vidi bilješku br. 28.

44 Npr. štete zbog gubitka određenog dijela tijela.

45 Za detaljnije o navedenoj problematici upućujemo na: Matijević, B. (2019.), Naknada buduće neimovinske štete, *Zakonitost*, br. 2/19, Narodne novine, Zagreb, str. 37. – 44.

46 U tom smislu upućujemo i na rad: Jelušić, D. (2016.), Orijentacijski kriteriji pravičnih novčanih naknada neimovinske štete - potreba hitne revizije, *Pravo u gospodarstvu*, br. 4/16, Zagreb, str. 763. – 770.

47 Crnić, I. (2013.), *Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete*, Organizator, Zagreb, str. 23., navodi: „[...] Pravna osnova je povreda prava osobnosti kao neimovinska šteta. [...]“.

48 U tom smislu upućujemo na: Klarić, P. (2009.), „Neimovinska šteta – pojam, oblici, popravlanje“, grupa autora, *Zbornik radova: Naknada neimovinske štete: pravno medicinski okvir*, Inženjerski biro, Zagreb, str. 16. – 20.

članku 1105. naslovljenom *Nasljeđivanje i ustup tražbine naknade neimovinske štete*: „(1) Tražbina naknade neimovinske štete prelazi na nasljednika samo ako je oštećenik podnio pisani zahtjev ili tužbu“.

Razmatrajući navedeni stavak, zaključujemo da zakonodavac ostaje kod toga da mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete uvjetuje, ali ne više rigidno kako je to činio ZOO/91 (postojanje pravomoćne presude ili pisanog sporazuma), već ublažavanjem tog uvjeta, propisujući da je za nasljeđivanje tražbine naknade neimovinske štete dovoljno da je oštećenik (za života) podnio pisani zahtjev ili tužbu. Time je ZOO/05 vezao mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete uz trenutak njezina dospijeca: „Obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga“⁴⁹.

Dakle, danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, tražbina neimovinske štete smatra se dospjelom, te se više ne radi o strogo osobnom pravu, pa je moguća sukcesija u pravni položaj stranke koja je umrla.⁵⁰

Mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske štete u vezi je s procesno pravnim učincima smrti oštećenika – tužitelja u sporu radi naknade mu tražbine neimovinske štete u parničnom postupku jer smrću stranke dolazi do *ex lege* prekida postupka⁵¹.

Prekid postupka je takva stanka u parničnom postupku koja dovodi do njegova posvemašnjeg, ali privremenog zaustavljanja.⁵²

U slučaju prekida postupka zbog smrti oštećenika – tužitelja, postupak će biti nastavljen tek kada nasljednik ili staratelj ostavštine preuzmu postupak ili kad ih sud na prijedlog protivne strane ili po službenoj dužnosti na to pozove.⁵³ U takvim okolnostima dolazi do sukcesije⁵⁴ (*ius successionis*). U pitanju je univerzalna (sveopća) sukcesija kao vrsta izvedenog translativnog stjecanja subjektivnih građanskih prava⁵⁵, te nasljednici po sili zakona ulaze u procesnopravni položaj umrloga, tj. postaju stranka u postupku (tzv. procesna sukcesija⁵⁶).

U tom smislu, iz sudske prakse (primjerice) izdvajamo jednu noviju odluku: „[...] Predmet spora u ovoj žalbenoj fazi postupka zahtjev je tužiteljice da joj tuženik s osnova naknade neimovinske štete radi povrede prava na tjelesno i duševno zdravlje te s osnova naknade imovinske štete isplati iznos od ukupno 43.000,00 kuna s pripadajućom zateznom kamatom. Konkretno, pravni prednik tužiteljice, sada pokojni joj suprug P. D., koji je i podnio tužbu u ovoj pravnoj stvari, pao je 24. kolovoza 2006. na kupalištu B. u S., ... i ozlijedio se... . Slijedom navedenoga, prednik tužiteljice je protiv tuženika u rujnu 2007. podnio tužbu radi naknade neimovinske i imovinske štete. Budući da je prvotni tužitelj tijekom

49 Čl. 1103. ZOO/05.

50 Usporediti s: Gorenc, V. et al. (2005.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRiF, Zagreb, str. 1729.

51 Vidjeti čl. 212. st. 1. toč. 1. Zakona o parničnom postupku (nastavno ZPP), Sl. list SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, NN br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14.

52 Grbin, I. (2004.), *Prekid, zastoj, mirovanje i obustava postupka*, Godišnjak, br. 11., Organizator, Zagreb, str. 232.

53 Vidjeti čl. 215. st. 1. ZPP.

54 Vidjeti čl. 5. st. 1. Zakona o nasljeđivanju (nastavno ZN), Nar. nov. br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 i 14/19.

55 Klarić, P. – Vedriš, M. (2008.), o. cit., str. 181.

56 Za detaljnije o procesnoj sukcesiji vidjeti: Grbin, I. (2004.), o. cit., str. 248.

postupka umro i to baš 20. travnja 2015., nakon prekida postupka isti je preuzela njegova nasljednica, supruga M. D. Ona sada od tuženika zahtijeva naknadu neimovinske i imovinske štete, koju je ranije za života zahtijevao njezin suprug. Ovdje je potrebno istaknuti kako je odredbom članka 1105. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima («Narodne novine», broj 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18., dalje: ZOO), propisano kako tražbina naknade neimovinske štete prelazi na nasljednike samo ako je oštećenik podnio pisani zahtjev ili tužbu, što je zaista sada pok. suprug tužiteljice i učinio [...]»⁵⁷.

4. MOGUĆNOSTI NASLJEDIVANJA NEIMOVINSKE ŠTETE U ITALIJI

Talijanski Građanski zakonik - *Codice Civile*⁵⁸ – nastavno CC, ne daje definiciju pojma neimovinske štete već samo općom odredbom propisuje da se neimovinska šteta ima naknaditi u zakonom predviđenim slučajevima⁵⁹.

Iz navedenog jasno proizlazi da je sukladno CC neimovinska šteta po svojoj pravnoj prirodi tipična šteta (jer se naknađuje samo u slučajevima predviđenim zakonom), a za razliku od imovinske štete⁶⁰ koja je po svojoj pravnoj prirodi atipična šteta (jer je za njezinu naknadu dostatno samo da je prouzročena da je građanskim deliktom). S obzirom na to da CC neimovinsku štetu tretira kao tipičnu štetu, treba razložiti najprije u kojim je to slučajevima mogućnost njezine naknade predviđena zakonom. Dva su takva slučaja: prvi, kada je mogućnost naknade neimovinske štete izričito predviđena zakonom⁶¹, i drugi, kada je neimovinska šteta prouzročena povredom ustavom zaštićenih prava⁶².

Ovo posljednje osobito je značajno jer je sudska praksa u nedostatku (konkretno) definicije neimovinske štete krenula „multipolarno kreirati“ njezine pojavne oblike⁶³, a izvodeći ih iz talijanskim Ustavom šticećenih prava fizičke osobe (osobito iz prava na život i prava na zdravlje), a koji su se pojavni oblici neimovinske štete zasebno i naknađivali.⁶⁴

Takva „proliferacija“ pojavnih oblika neimovinske štete dovela je do intervencije talijanskog Kasacijskog suda, koji je poznatim (tzv. sestrinskim) odlukama⁶⁵,

57 Županijski sud u Splitu, GŽ-1346/2018 od 20. prosinca 2018. (dostupno na www.vsrh.hr, stranica posjećena 26.04.2019.).

58 R.D. br. 262. od 16. ožujka 1942, objavljeno u izvanrednoj ediciji Službenog lista br. 79 od 4. travnja 1942. (Integralni tekst CC, ažuriran s danom 12/03/2019, dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/codici-altalex> -stranica posjećena 29. 04. 2019.).

59 Čl. 2059. CC.

60 V. čl. 2043. CC.

61 Primjerice vidjeti čl. 185. talijanskog Kaznenog zakonika – *Codice Penale* (Integralni tekst *Codice Penale*, ažuriran s danom 01/03/2019, dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/codici-altalex> - stranica posjećena 29. 04. 2019.).

62 Primjerice vidjeti: čl. 2. Ustava Republike Italije – *Costituzione della Repubblica Italiana* (Integralni tekst *Costituzione della Repubblica Italiana*, ažuriran s danom 17/05/2018, dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2013/12/19/costituzione-italiana> - stranica posjećena 29. 04. 2019.).

63 Primjerice: moralna šteta (čl. 2059 CC + čl.185. CP), biološka šteta (čl 2059. CC + čl. 32. Ustava), egzistencijalna šteta (čl. 2059. CC + čl. 2. Ustava) i sl.

64 Za detaljnije o ovoj situaciji vidjeti: Ćurković, M. (2010.), Talijanski sustav naknade štete zbog povrede prava na život i zdravlje, Zbornik 18. savjetovanja o obradi i likvidaciji automobilskih šteta, Hrvatsku ured za osiguranje, Opatija, str. 21. – 35.

65 Talijanski Kasacijski Sud, odl. br. 8827. i 8828. od 31. svibnja 2003. (odluka dostupna na: www.infoleges.it, stranica posjećena 27.04.2019.).

reducirao *ad unicum* sve pojavne oblike neimovinske štete⁶⁶, a stav Kasacijskog suda potvrđen je i na Sjednici svih vijeća Kasacijskog suda iz 11. studenog 2008 (poznato i pod nazivom odluke *San Martino*)⁶⁷, te je i danas je aktualan: „U građanskoj odgovornosti, jedinstvena i sveobuhvatna priroda neimovinske štete mora se tumačiti tako da se ista može odnositi na bilo povredu interesa ili ustavom zaštićene vrijednosti koja nije podložna ekonomskoj valutaciji, što za suca u postupku za posljedicu ima, da u svrhu njezina naknađivanja uzme u obzir sve posljedice *in peius* koje proizlaze iz štetnog događaja, ne isključujući pri tome niti jednu, ali vodeći računa o njihovoj međusobnoj konkurenciji, radi izbjegavanja njihova dupliciranja pripisivanjem različitih naziva za identične vrijednosti“⁶⁸.

Međutim, treba naglasiti da monistička (re)konstrukcija pojma neimovinske štete u Italiji, koja je i kao takva postala relevantna u talijanskoj sudskoj praksi, nije dovela do apsolutnog zanemarivanja (dotadašnjih) različitih pojavnih oblika neimovinske štete.

Oni su prestali biti konstitutivni elementi neimovinske štete odnosno samostalne pravne osnove, ali je upućivanje na njih postalo dijelom „opisa“ neimovinske štete kao jedne *ad unum* kategorije.⁶⁹

Navedena (neo)monistička koncepcija neimovinske štete u Italiji, na odgovarajući je način utjecala i na mogućnost nasljeđivanja neimovinske štete u slučaju smrti oštećene osobe, tj. na tanatološku štetu (*danno tanatologico*) u širem smislu⁷⁰.

U tom smislu treba najprije reći da i talijansko pravo poznaje polarizaciju prava na naknadu tanatološke neimovinske štete na onu koja se naknađuje kao *iure proprio* i na onu koja se naknađuje kao *iure hereditastis*.

Iure proprio tanatološka neimovinska šteta je refleksna - indirektna šteta koja pogađa osobe bliske neposredno oštećenoj osobi - preminulom (*de cuius-u*), a koje imaju pravo na naknadu štete u svojstvu neposredno oštećenih osoba, a ne u svojstvu nasljednika *de cuius-a*^{71, 72}.

Iure hereditatis tanatološka neimovinska šteta je neimovinska neposredna - direktna šteta koju trpi neposredno oštećena osoba od trenutka nastanka štetnog događaja do trenutka svoje smrti, a koja *iure successionis mortis causa* prelazi na nasljednike *de cuius-a*.⁷³

66 Za detaljnije upućujemo na: Matijević, B. (2018.), Kvantitativno ograničenje naknade neimovinske štete kod osiguranja od automobilske odgovornosti – primjer iz prakse Suda Europske unije, Hrvatska pravna revija, br. 9-10/18, Inženjerski biro, Zagreb, str. 91. – 92.

67 Talijanski Kasacijski sud, identične odl. br 26972/3/4/5. od 11. studenog 2008. (integralni tekst presude 26972. dostupan je na linku: <http://www.assimedicini.it/esperti/Avv.-Paola%20Ferrari/26972.pdf> - stranica posjećena 30.04.2019).

68 Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 4151. od 13. veljače 2019. (integralni tekst presude dostupan je na linku: <https://sentenze.ialleggepertutti.it/sentenza/cassazione-civile-n-4151-del-13-02-2019> - stranica posjećena 29.04.2019)

69 Nešto slično kao što su taksativno nabrojani oblici neimovinske štete po ZOO/91 (fizičke boli, duševne boli, strah, itd.), ZOO/05 „pretvoreni“ u mjerila/činjenice/kvalifikatorne okolnosti koje opravdavaju ili ne priznavanje prava na neimovinsku štetu

70 nastavno tanatološka šteta

71 Sansolino, S. (2017.), Il danno tanatologico, Sveučilište u Padovi – odjel za ekonomske i pravne nauke „M.Fanno“, Padova, str. 14.

72 *Iure proprio* tanatološka šteta u talijanskom pravu usporediva (svojevrsni pandan) je s duševnim bolovima zbog smrti bliske osobe u hrvatskom pravu (v. čl. 1101. ZOO/05)

73 Sansolino, S. (2017.), o. cit., str. 14.

Ovdje valja istaknuti da monističko poimanje neimovinske štete, pa tako i *iure hereditatis* tanatološke neimovinske štete, dovelo je do „apsorbiranja“ svih različitih (dotadašnjih) pojavnih oblika *iure hereditatis* tanatološke neimovinske štete (biološke terminalne štete - *danno biologico terminale*, katastrofalne štete - *danno catastrofale*, štete od lucidne kome – *danno da lucida agonia* itd.), u dvije *iure hereditatis* kategorije tanatološke neimovinske štete koje se nazivaju: terminalna šteta (*danno terminale*)⁷⁴ i šteta uslijed prijevremene smrti (*danno da premorienza*)⁷⁵.

Rezultat je to prihvaćanja tzv. kompromisne teorije, prema kojoj se *iure hereditatis* smatra samo onaj dio neimovinske štete koju oštećeni trpi od trenutka svog ozljeđivanja do trenutka smrti.

U tom smislu:

- a) **terminalna šteta** (*danno terminale*) jest šteta zbog povrede *iure proprio* prava na zdravlje neposredno oštećene osobe, koja istu trpi u razdoblju od ozljeđivanja pa do svoje smrti. Radi se o neimovinskoj šteti koja obuhvaća leziju psiho-fizičkog integriteta oštećenika kroz određeno vrijeme koji je kao takav okarakteriziran „patnjama“ oštećenika do trenutka smrti.⁷⁶ Trenutkom smrti oštećenika, tanatološka (terminalna) neimovinska šteta ulazi u imovinsku sferu *de cuius-a*, te da ju njegovi nasljednici *iure successionis* mogu ostvariti⁷⁷. Tako se u sudskoj praksi navodi: „... nasljednicima ne pripada *iure successionis* naknada (terminalne) neimovinske štete u slučaju trenutne smrti oštećenika, ali se može se govoriti o *iure hereditatis* neimovinskoj (terminalnoj) šteti u slučaju kada je oštećeni neposredno nakon štetnog događaja (u konkretnom slučaju tri sata nakon ozljeđivanja) preminuo jer je postojao „relevantan vremenski razmak“ (*apprezzabile lasso di tempo*) u kojem je oštećeni bio svjestan smrtnog ishoda“⁷⁸. Isto tako, a kako to iz samog pojma „terminalna“ proizlazi, riječ je o šteti koja je vremenski ograničena, dakle koja se manifestira kroz samo određeno vrijeme, gdje je kao relevantan krajnji rok u kojem ista postoji, uzet rok od 100 dana, računajući od dana ozljeđivanja⁷⁹. Prema tome, ako smrt oštećenog nastupi u vremenu ne dužem od 100 dana, računajući od dana ozljeđivanja, njegovi nasljednici *iure successionis* mogu ostvariti pravo na terminalnu štetu. Konačno, treba reći i da je riječ o šteti koja s vremenom „opada“ po svom intenzitetu, što znači da se naknada za istu protekom vremena umanjuje.⁸⁰
- b) **šteta uslijed prijevremene smrti** (*danno da premorienza*) jest

74 Koja se samo monetizira kao *iure proprio* (dakle u odnosu na vrijednost koju ista ima za oštećenika, a ne u odnosu na vrijednost prema nasljednicima)

75 Naziva se još i *danno intermittente*

76 Sansolino, S. (2017.). o. cit., str. 4.

77 Usp. sa Sansolino, S. (2017.), o. cit., str. 5.

78 Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 15350. od 22. srpnja 2015. (integralni tekst presude dostupan je na linku: <http://www.webgiuridico.it/sentenze2015/15350-2015.htm>, stranica posjećena 29.04.2019.).

79 Tako u: *Criteri orientativi per la liquidazione del danno c.d. terminale* – Edizione 2018. Osservatorio gradanskih prava Apelacijskog Suda u Milanu (Osservatorio sulla Giustizia Civile di Milano), Milano, 2018., str. 2.

80 *Ibid.*

tanatološka neimovinska šteta koju iure successionis nasljednici de cuius-a mogu ostvariti, u slučaju kada nakon štetnog događaja, a prije likvidacije iure proprio neimovinske štete oštećenika, nastupi smrt oštećenika uslijed okolnosti koje su neovisne o pretrpljenim povredama u štetnom događaju, dakle kada je smrt oštećenika posljedica okolnosti nisu prispodobive narušenju njegova psihofizičkog integriteta iz štetnog događaja⁸¹. Slijedom toga, takva se šteta ne naknađuje u odnosu na jedno vjerojatno trajanje života oštećenika već u odnosu na njegovo efektivno trajanje.

To konkretno znači da se *iure proprio* neimovinska šteta na koju bi oštećenik imao pravo da nije preminuo, umanjuje u odnosu na godine koje je nakon ozljeđivanja proživio, vodeći pri tome računa da nije riječ o konstantnoj šteti, već o šteti koja se protekom vremena smanjuje^{82, 83}.

U ovom trenutku u Italiji je ovakav pristup mogućnostima nasljeđivanja neimovinske štete u slučaju smrti oštećenika (da li one trenutne ili one s određenim vremenskim odmakom), ali je vrlo nezahvalno ujedno i tvrditi da se isti može smatrati i konačnim rješenjem, pogotovo ako se uzmu u obzir na autoritativne „strelice koje se pri ispaljuju“: „[...] Neimovinska štete uslijed gubitka života treba biti naknativa, bez obzira je li oštećeni bio svjestan nastupajuće smrti ili ne, također mora biti naknativa i u slučaju da je smrt oštećenika nastupila trenutno. Povrijeđeno je osobno dobro oštećenog – njegovo pravo na život, života više nema. Kakav tu značaj ima je li oštećenik proživio još 2, 4, 6 ili više sati, u svjesnom ili nesvjesnom stanju? Osobno dobro oštećenika – njegovo pravo na život ostaje povrijeđeno. [...]“⁸⁴.

U procesnom smislu smrt tužitelja - oštećenika tijekom parnice dovodi do gubitka njegova *ius standi in iudicio* te se postupak prekida,⁸⁵ a u slučaju da nasljednici ne preuzmu parnicu u roku od tri mjeseca od dana prekida postupka, isti se obustavlja⁸⁶.

5. ZAKLJUČAK

Popravljanje neimovinske štete jedno je, ne samo od uvijek aktualnih izazova s kojim se susreće građansko privatno pravo, već predstavlja izazov i u pogledu toga što zahvaća u vrijednosti svojstvene samo ljudskoj osobnosti, bez obzira

81 Mazzon, R. (2018.), *Il nuovo danno non patrimoniale*, Pacini editore, Pisa, str. 97.

82 Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 679. od 18. siječnja 2016. (integralni tekst presude dostupan je na linku: <http://www.cortolex.it/2016/07/29/corte-di-cassazione-sezione-3-civile-sentenza-18-gennaio-2016-n-679/>, stranica posjećena 30.04.2019.).

83 Kao primjer vrlo recentne sudske prakse kojom je *iure successionis* priznato pravo na naknadu štete uslijed prijevremen smrti, upućujemo na Sud u Livornu, odl. br. 221. od 24. – 25. veljače 2019. (integralni tekst presude dostupan je na linku: http://www.quotidianogiuridico.it/~media/Giuridico/2019/04/08/il-danno-per-premiorienza-e-pari-alla-durata-effettiva-della-vita-della-vittima/livorno24_25%20pdf.pdf, stranica posjećena 30.04.2019.).

84 Foligno, E. (2018.), *Il danno tanatologico – La vera storia 1925-2018 e risarcibilita`*, na www.personaedanno.it, (integralni tekst dostupan na linku: <https://www.personaedanno.it/articolo/il-danno-tanatologico-la-vera-storia-e-la-risarcibilita> - stranica posjećena 5. svibnja 2019.)

85 Vidjeti u tom smislu: čl. 299. i 300. talijanskog Građansko procesnog zakonika - *Codice del processo civile* – nastavno CPC (integralni tekst zakonika dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile>, stranica posjećena 1.5.2019.).

86 Čl. 305. CPC

na jednoj općoj (postojanje/priznavanje) ili personalnoj razini (individualizacija/konkretizacija).

Uz navedene izazove povezano je i pitanje mogućnosti njezina nasljeđivanja, obzirom da je u pitanju strogo osobno pravo fizičke osobe i samo njoj svojstvena neimovinska dobra, koja je nemoguće otuđiti (prenijeti na drugu osobu).

Međutim, iako je samo pravo na neimovinsku štetu kao takvo nenasljeđivo, potrebe pravnog prometa ipak su „iznjedrile“ mogućnost disponiranja (pa i nasljeđivanja) neimovinskom štetom,

i to trenutkom njezina pretvaranja u „tražbinu“. Dakle, trenutkom pretvaranja jedne neimovinske kategorije u imovinsku kategoriju, koja kao takva može biti predmetom pravnog prometa.

U Republici Hrvatskoj mogućnost nasljeđivanja neimovinske štete razlikuje su u odnosu na to primjenjuje li se ZOO/91 ili ZOO/05. Iako se u oba slučaja zakonodavac opredijelio za model tzv. uvjetnog nasljeđivanja, ti se uvjeti međusobno razlikuju.

Prema odredbama ZOO/91 mogućnost nasljeđivanja neimovinske štete uvjetuje se postojanjem pravomoćne presude ili pisanog sporazuma (sa štetnikom ili odgovornom osobom) kojim je oštećeniku priznata tražbina neimovinske štete (čl. 204. ZOO/91).

Prema odredbama ZOO/05 mogućnost nasljeđivanja neimovinske štete uvjetuje se postojanjem oštećenikovog pisanog zahtjeva (štetniku ili odgovornoj osobi) ili tužbe za naknadu pretrpljene neimovinske štete (čl. 1105. ZOO/05). Takvim pristupom ZOO/05 povezo je (ispravno) mogućnost nasljeđivanja tražbine neimovinske s konkretnim trenutkom njezina dospijeca (v. čl. 1103. ZOO/05).

Za razliku od Republike Hrvatske, mogućnost nasljeđivanja neimovinske štete u Republici Italiji stipulirana je na drugačiji način.

U Republici Italiji, utjecaj (neo)monističkog poimanja neimovinske štete kao jedinstvene i sveobuhvatne neimovinske kategorije doveo je ne samo do „unificiranja“ dotadašnjih samostalnih pojavnih oblika neimovinske štete (pretvarajući ih u „opisnu“ kategoriju) već se reflektirao i na mogućnost nasljeđivanja tanatološke neimovinske štete na više načina. Bitnim ističemo tri:

- *iure hereditatis* je samo ona tanatološka neimovinska šteta koju oštećenik trpi od dana ozljeđivanja do dana svoje smrti
- pravi se razlika ako do smrti oštećenika kao posljedice zadobivenih ozljeda (terminalna šteta), odnosno ako do smrti oštećenika dođe iz drugih razloga (šteta zbog prijevremene smrti)
- i terminalna neimovinska šteta i neimovinska šteta zbog prijevremene smrti su vremenski ograničenog trajanja
- i terminalna neimovinska šteta i neimovinska šteta zbog prijevremene smrti smatraju se „deklirajućim“ štetama jer što je trenutak smrti

udaljeniji od trenutka ozljeđivanja, intenzitet štete se smanjuje (a time smanjuje se i iznos naknade po danu).

Zaključno, iako je za ovaj talijanski „traktat“ oko nasljeđivanja neimovinske štete uslijed smrti oštećene osobe, vrlo nezahvalno kazati da je „izazov konačno premašen“, uspoređujući sam pristup ovoj materiji hrvatske i talijanske, kako prakse tako i teorije, ne možemo izbjeći zaključak kako je talijanski pristup ovoj materiji puno angažiraniji od onog hrvatskog.

Smatralo se to pozitivnim ili ne, činjenica je, da talijansku praksu obilježava jedan „progresivan stvarateljski duh“, dok hrvatsku praksu obilježava jedno „postojano zadržavanje stečenih pozicija“.

Non scholae, sed vitae discimus (Lucius Annaeus Seneca)

Summary: *The paper is devoted to processing a specific matter that correlates with non-pecuniary damage compensation, which is the possibility of its succession.*

The introductory part of the paper specifies the notion of non-pecuniary damage. Subsequently it outlines the challenges who faces the succession of non-pecuniary damage, as well as the possible models of non-pecuniary damage succession. Than follows the statutory stipulation of succession of the non-pecuniary damage under Croatian Law of Obligation/ 91 and Croatian Law of Obligation/ 05, with reasoning and case law.

The final part of the paper deals with comparative-legal matter: the succession of non-pecuniary damage in Italian law.

Keywords: *damage compensation, non-pecuniary damage, succession, Italian law.*

Navedeni izvori i korištena literatura

Crnić, I. (2013.), *Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete*, Organizator, Zagreb

Crnić, I. (1995.), *Naknada štete*, Organizator, Zagreb

Ćurković, M. (2010.), Talijanski sustav naknade štete zbog povrede prava na život i zdravlje, *Zbornik 18. savjetovanja o obradi i likvidaciji automobilskih šteta*, Hrvatsku ured za osiguranje, Opatija, str. 21. – 35.

Foligno, E. (2018.), *Il danno tanatologico – La vera storia 1925-2018 e risarcibilita`*, www.personaedanno.it, (<https://www.personaedanno.it/articolo/il-danno-tanatologico-la-vera-storia-e-la-risarcibilit> - stranica posjećena 5. svibnja 2019.)

Gorenc, V. et al. (2005.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRiF, Zagreb

Grbin, I. (2004.), Prekid, zastoje, mirovanje i obustava postupka, *Godišnjak*, br. 11.,

Organizator, Zagreb, str. 231. – 268.

Jelušić, D. (2016.), Orijentacijski kriteriji pravičnih novčanih naknada neimovinske štete - potreba hitne revizije, *Pravo u gospodarstvu*, br. 4/16, Zagreb, str. 763. – 770.

Kaladić, I. (2005.), Nešto o nasljeđivanju tražbine naknade neimovinske štete, *Hrvatska pravna revija*, br. 12/05, Inženjerski biro, Zagreb, str. 29. – 31.

Kalođera, M. (1941.), *Naknada neimovinske štete*, naklada autora, Zagreb

Klarić, P. (2012.), Zašto objektivna koncepcija neimovinske štete? *Hrvatska pravna revija*, br. 12/12, Inženjerski biro, Zagreb, str. 14. – 20.

Klarić, P. (2009.), Neimovinska šteta – pojam, oblici, popravljjanje, *Zbornik radova: Naknada neimovinske štete: pravno medicinski okvir*, Inženjerski biro, Zagreb, str. 5. – 25.

Klarić, P. – Vedriš, M. (2008.), *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb

Matijević, B. (2019.), Naknada buduće neimovinske štete, *Zakonitost*, br. 2/19, Narodne novine, Zagreb, str. 37. – 44.

Matijević, B. (2018.), Kvantitativno ograničenje naknade neimovinske štete kod osiguranja od automobilske odgovornosti – primjer iz prakse Suda Europske unije, *Hrvatska pravna revija*, br. 9-10/18, Inženjerski biro, Zagreb, str. 88. – 94.

Matijević, B. (2003.), Institut naknade nematerijalne štete, *Hrvatska pravna revija*, br. 6/03, Inženjerski biro, Zagreb, str. 18. – 26.

Mazzon, R. (2018.), *Il nuovo danno non patrimoniale*, Pacini editore, Pisa

Radolović, A. (2006.), Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, br. 1/06, vol. 27., Rijeka, str. 129. – 170.

Radolović, A. (2001.), Nasljeđivanje i ustupanje potraživanja naknade neimovinske (nematerijalne) štete, *Hrvatska pravna revija*, br. 3/01, Inženjerski biro, Zagreb, str. 1. – 9.

Radolović, A. (1985.), *Pravo ličnosti kao kategorija građanskog prava*, Pravni fakultet u Zagrebu, doktorska disertacija, neobjavljeno, Zagreb

Sansolino, S. (2017.), *Il danno tanatologico*, Sveučilište u Padovi – odjel za ekonomske i pravne nauke „M.Fanno“, magistarska radnja, neobjavljeno, Padova

Stanković, O. (1968.) , *Novčana naknada neimovinske štete*, Savremena administracija, Beograd

Criteri orientativi per la liquidazione del danno c.d. terminale – Edizione 2018. Opservatorij građanskih prava Apelacijskog Suda u Milanu (*Osservatorio sulla Giustizia Civile di Milano*), Milano, 2018.

www.vsrh.hr

www.altalex.com

www.personaedanno.it

www.infoleges.it

Zakon o obveznim odnosima – ZOO/91, Sl.list. SFRJ br. 29/78. – Narodne novine br.

53/91, 73/91., 111/93., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99. i 88/01.

Zakon o obveznim odnosima – ZOO/05, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18

Zakon o parničnom postupku - ZPP, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14.

Codice Civile, integralni tekst, ažuriran s danom 12/03/2019, dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/codici-altalex>

Codice Penale, integralni tekst, ažuriran s danom 01/03/2019, dostupan je na linku: <https://www.altalex.com/codici-altalex>

Costituzione della Repubblica Italiana, integralni tekst, ažuriran s danom 17/05/2018, <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2013/12/19/costituzione-italiana>

Codice del processo civile, integralni tekst, ažuriran s danom 11/03/2019, <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile>

Vs, Rev-204181 od 16. veljače 1982., PSP 21/61)

VSRH, Rev-x 478/16-2 od 23. siječnja 2018.

Sud u Livornu, odl. br. 221. od 24. – 25. veljače 2019.

Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 4151. od 13. veljače 2019.

Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 679. od 18. siječnja 2016.

Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 15350. od 22. srpnja 2015.

Talijanski Kasacijski sud, odl. br 26972. od 11. studenog 2008.

Talijanski Kasacijski sud, odl. br. 8827. i 8828. od 31. svibnja 2003.